

Милица Ђуковић

САКУПЉАЧКА ПОЕТИКА И БЛУЗ – (Г)ЛОСА СМРТИ

(Петар Милорадовић: *Ослушкивање лоса*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2023)

Експлицитан аутопоетички исказ: „Помислио сам да је важно само гледати свет”, из Милорадовићевог текста „О мору и другом”, посвећеног Франу Алфиревићу и Дису, као и изјаве: „Сећао сам се архиве непотребних и потребних предмета једног тече и мог оца”, и: „Сопствену архиву сам откривао”, из текста поетички бременитог наслова „О стварности и путовању”, потцртавају важност гледања (визуелног бележења, дагеротипског отискивања) и чувања (архивирања, онеобичења и варирања) запажених и меморисаних, сакупљених (спознатих и домаштаних) елемената спољашње и духовне стварности. Уколико у Милорадовићевом питању из истог текста: „Како видимо свет, колико видимо, колико можемо да га видимо” препознамо рефлекс самозаптаности стваралачког субјекта, а у „низању” (А. Бешић)

и „каталогизацији” (Н. Маринковић) књижевнокритичке одговоре, стихове „Дивио сам се Лицима месџа и / Сакуљачима и сакуљачици, Ањес Варде” песме „Сакупљач” из нове збирке овог песника можемо припојити наведеном низу одговора, попут недвосмисленог аутореференцијалног и самопо(т)казујућег суда о властитом модусу *гледања*, тј. о сопственим, разрађеним и препознатљивим списатељским поступцима. Документарна потка филмова Ањес Варде, призори и лица из свакодневног живота, аналогни су веристичким импулсима Милорадовићеве поезије. Камион којим Варда и Ј. Р. пугују, са кабином у којој настају увеличане фотографије случајних пролазника и мештана претежно руралних и радничких француских области (*Лица месџа*), пандан задобијају у дијапројектору и слајдовима Милорадовићеве поезије, док се у начину живота и резонувању сакупљача Вардиног филма (*Сакуљачи и сакуљачица*) препознаје метод и поетичко начело конципирања уметничких остварења аутора *Ослушкивања лоса*. Вардином опредељењу за малу дигиталну камеру „хиперреалистичких и нарцистичких” ефеката одговарају Милорадовићев језик, стил и тематика који почивају на сакупљању слика, утисака, успомена, самог себе, дакле, елементи који, у коначници, низу фотографисаних лица придају аутопортрет песничког субјекта, будући да „Откривам слабости: / кад пишем / увек говорим о себи”, упозорава лирско „ја” песме „Светлост” (*Слајгови*).

Одушевљеност Вардиним стваралаштвом, чији су инструменти путовање, камион и камера, а технике колажирање и сакупљање, јасно упућује на наклоњеност неоверизму. Ипак, погрешно (или недовољно) било би не уочити начине превладавања одлика овог правца, а кључно за такав поступак јесте издвајање лајтмотивске мреже и фаза развоја Милорадовићеве поетике.

Стабилан поетички систем изграђен је низом/каталогом лајтмотива, у које спадају пут(овање), превозна средства (камион, аутобус, аутомобил, мотоцикл, брод, бицикл), шума, мушема, лубеница, грамофонске плоче, олуја и дивљач (срна, јелен, срндаћ, ирвас, лос). Поред денотативног значења, опчињености магистралама, ауто-путевима, те планинским и шумским путевима („На ветру”, „Кривице”, „Остаци”), пут(овање) поприма симболичке вредности, кроз поистовећивање са људском егзистенцијом (кретање је живот, заустављање смрт, „Животи”, *Последња вечера*), односно у километрима као симболу блискости или удаљености („Светлост”, *Слајгови*), писања, стваралачког испољавања („Славље”, *Колонија*), док се у достизању „осмех[а] смирења” („Соларис”, *Ослушкивање лоса*) као исхода поетичке рекапитулације, препознаје одговор на питање „зашто сам морао прећи километре / да би се приближиле речи?” („Тура”, *О зеленом камиону и грујом*). За разлику од лајтмотива олује који има снажно маркирану композициону улогу (претпоследња / завршна песма у збиркама *Слајгови* и *Рубови*, у којима су олује прошле и песнички субјект се смирује, рефлектују се на стихове претпоследње песме *Ослушкивања лоса*, у којој се запажа „прошао је зенит и стале су олује”), лајтмотив грамофонских плоча, посебно дупли албум Студија за експерименталну музику, који се налази у идентично насловљеним песмама „Плоче” збирки *Колонија* и *Ослушкивање лоса*, реквизит је афективне меморије и средство оживљавања изгубљеног времена (доба детињства), при чему не треба сметнути с ума чињеницу да плоче, попут путева и километара, код Милорадовића поседују опипљиву и измерљиву дужину (трасу коју, пре уклањања, прелази игла „О стварности и путовању”). С друге стране, дивљач се јавља у Милорадовићевим песмама као друштвеним консензусом прописана ознака (сугестија опасности на путу, на саобраћајним знацима – срндаћи и лос у песмама „Dubrava”, „Леонид”, „Јутро и Компанија”, *О зеленом камиону и грујом*), да би преко јелена и лоса као елемената идиличног зимског пејзажа на џемперима, гобленима, џепном сату, лонцу („Фотографија”, *Слајгови*, „Гоблени”, *Колонија*, „Извод из матичне књиге побеђених”, *Рубови*, „Између песама”, *Ослушкивање лоса*) у најновијој збирци овог аутора била спојена у маркантној и симболички вишеслојној фигури лоса, за чије је одгонетање неопходно предочити етапе развоја Милорадовићеве поезије.

Прва фаза песничког опуса Петра Милорадовића, настала под утицајем Бруна Шульца, врхуни у збирци *Колонија*, а метонимијска ознака ове етапе била би *мушема* („Послеподне” *Колоније*, корице и песма „Последња вечера” истоимене збирке). Друга фаза, која климакс постиже у збирци *О зеленом камиону и грујом*, одражава уплив поетике битника, пре свега Гинзберга и Керуака, а метонимија ове фазе јесте *зелени камион* (аналогон Гинзберговом „Зеленом аутомобилу”). Трећа фаза пак, која задржава поетичке карактеристике претходних генетичких модела, а реферише нескривено на Вилијама Блејка и сложен митопоетски систем његових пророчких

књига, инклинира, ненападно али постојано ка вишеслојној симболизацији песничког језика и чина, а репрезентативно остварење задобија у збирци *Ослушкивање лоса* и њеном повлашћеном амблему – лосу. Етапе поетичког пута П. Милорадовића могле би се одредити као кретање од Шулца који подразумева свет презасићен материјалним траговима, преко огољеног али емоционално слојевитог веризма битника, до алегоријско-симболичне представе људског постојања и песничке вештине, чије су путовође Данте и Блејк. Ипак, упркос разноврсним врелима песничке имагинације (од реалија, успомена, јуродивих „божјих” људи, културно-историјских референци до варијететних литерарних предлогака), тематска константа Милорадовићеве поезије, заступљена у свим фазама, препознаје се у породичним односима и фигури оца.

Молитва „Пао је стари лос” коју лирски субјект понавља у себи, у песми „Друга светла” (*О зеленом камиону...*) д(р)угим светлима истиче мотиве лоса и оца, и њихову суптилну интерференцију. Тематизација очеве смрти у збирци *Последња вечера*, те у песмама „Мртвачница” и „Друга светла” (*О зеленом камиону и друћом*), у садејству са „трима песмама о старцима” (Б. Васић) збирке *Рубови*, прелудиј је драмски напете и семантички вишеслојне песме „Лос”. Будући да је старост „спора маховина” („Дракар”), тематски комплекс старости је споро али истрајно запосе(да)о просторе Милорадовићеве поезије, да би се након сурове вучје хајке и убиства немоћног, најслабијег, болесног, старог лоса („Лос”) и запитаности – „Мислио сам зашто су биле тако мутне / сузе тог лоса, / великог јелена, / оца” – рачвао у два смера. С једне стране, очинска фигура веза је песме „Лос” и поеме „Немој никада остарети” (посебно њеног сегмента „Блуз оца смрти”) Алена Гинзберга (крхкост у руци и покварен зуб одговарају истрошеним рукама, слабашним коленима, седој коси и кошчатом образу оца смрти), док се други крак значења усмерава ка божанским прерогативима. Иако атрибутима попут меха, маља, наковња, цртала, огња („Павлова ковачница”) асоцира на Хефеста (вештог занатлију, јединог грчког бога који је радио), божанство које се у Милорадовићевим „Чекићима” директно призива, уметањем стихова „Силазим у Хефестову / ковачницу” песме „У постељи, роде” збирке *Промена* Милутина Петровића, ипак, упућивањем, у песми „Соларис”, на текст „Из Блејковог речника”, оприсутњено је Блејково стваралаштво, у чијем *Милџону*, како запажа С. Фостер Дамон, Лос управља плугом преко нација у припремама за ново доба, док се *Јерусалим* завршава очекивањем велике жетве и бербе. Стога се управо у мотиву жетве препознаје тачка укрштаја Милорадовићеве сакупљачке поетике са филмовима Ањес Варде, као и са *Библијом* (Исус – сакупљач/жетелац душа) и Блејком (Лос – вођа људских душа при рођењу и смрти). Лос као стваралац, делатник, песник, отац и ковач (чији су алати чекић, наковањ и пећ, у *Књизи о Лосу*) посвећен је у тајне ексера и поткивања коња („Клинци”), док се Лосова ковачница или Булахула односи на органе (мехови би били плућа, чекићи срце, а пећ стомак), чиме се појашњава пролошка песма „Дугодневица” и паралелизам између елемената предела и органа (серпентине као крвоток, фјорд као ждрело). Такође, у изједначењу плућа и времена у метафори црне кутије („Дисање”, „Црне кутије”) наново се назира Лос, стваралац времена, а у њему припадајућој страни света (северу) чиниоци Милорадовићеве поетике – ирвас, шведске круне, филм *Фани и Александер*

(„Круне”, Рубови), викиншки брод, књиге са севера („Дракар”), односно у топљењу руде и стварању нових облика, исто тако, веза с потковицама, секиром, стрелама, тестером, тополивничарском страшћу и арсеналом *Ослушкивања лоса*.

Меланхолично-носталгична и промишљено компонована, збирка *Ослушкивање лоса*, која је наглашено присутном и готово поствареном учинила старост, многоструким симболима (лос, жетва, ковање, сакупљање) и интертекстуалним везама са Блејковим опусом, надишла је полазне веристичке (предис)позиције, сведочећи о умешности у игри речима (*ū parabellum – para bellum, синџири 100 – џи си син*), али и о новим компонентама и деоницама које се непрекидно уписују у Милорадовићеву поетичку *мају*, чинећи је комплексном, изазовном и аутогенеришућом. Смирење и проналазак места на глобусу („Дугодневица”) пред следеће поринуће дракара у море, тренутак је раскивања коња, кидања упознатих поетичких алки, те отискивања у нове шумске и планинске путеве, на трагу 33½ обртаја и блуза оца смрти.